

Mirosław Jankowiak

Uniwersytet Warszawski, Polska

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6212-1463>

e-mail: m.jankowiak3@uw.edu.pl

Sprawozdanie z praktyk dialektologicznych na Podlasiu (30.06 – 05.07.2025 r.)

W okresie od 30 czerwca do 5 lipca 2025 r. odbyły się praktyki dialektologiczne na Podlasiu. Zostały one zorganizowane w ramach międzynarodowego Zespołu Badań nad Dialektami Białoruskimi, działającego przy Katedrze Białorutenistyki Uniwersytetu Warszawskiego, a dofinansowane przez Wydział Lingwistyki Stosowanej w ramach Funduszu Doskonałości Dydaktycznej. Ekspedycję przygotował i przeprowadził dr hab. Mirosław Jankowiak. Udział wzięli studenci I roku studiów magisterskich: Viktoryia Yafimova, Volha Khvoin, Stanislau Ramanchuk oraz Dzianis Shlykau. Na miejscu dużą pomoc logistyczną okazała dr Grażyna Charytoniuk-Michiej, pracowniczka Uniwersytetu w Białymstoku i sołtys wsi Cieluszki.

Podczas ekspedycji dialektologicznej odwiedzono następujące miejscowości: Cieluszki, Czyże, Gorodczyna, Kaniuki, Klejniki, Orla, Pawły, Reduty, Ryboły oraz Trześcianka, nagrano łącznie około 33 h rozmów z 24 respondentami. Jako obszar do badań wybrane zostały wioski, których mieszkańcy posługują się gwarami przejściowymi pomiędzy białoruskimi i ukraińskimi [por. Gliński, Obrębska-Jabłońska, Siatkowski (red.) 2014: Mapa 1; Barszczewska, Jankowiak 2012: 152–156]. Na badanym obszarze nie występuje już *akanie* (*za sobóju*, *bez žádnoho*), funkcjonują z kolei miękkie /dz'/ i /c'/ (*polóci*, *vyhladáci*, *budováci*), protetyczne /h/ (*na húlicu*), dyftongi (*kuoń*), formy czasowników trzeciej osoby liczby mnogiej typu (*pláčemo*, *kážemo*, *sidimó*), końcówka -ovi w celowniku i miejscowniku rzeczowników (*u majóvi*, *na konióvi*) czy formy zaimków osobowych typu (*von*, *voný*, *mené*). Obszar ten znacząco odróżnia się także od białoruskich gwar akających słownictwem. Występują tam takie leksemy, jak np.: *špichiér* 'budynek gospodarczy do przechowywania m.in. zboża', *kúteń* 'żołądek', *soróčka* 'koszula', *ankiér* 'sypialnia', *týžden* 'tydzień'. Zanotowano także kilka bałtyzmów, jak np.: *paršúk* 'wieprz', czy *kumpiák* 'szynka'.

Uczestnicy praktyk dialektologicznych w muzeum we wsi Puchły, od prawej: M. Jankowiak, G. Charytoniuk-Michiej, I. Matus, S. Ramanchuk, V. Khvoin, V. Yafimava, Dz. Shlykau.

Podczas ekspedycji dialektologicznej studenci mieli zwrócić uwagę na szereg aspektów, jak sytuacja socjolingwistyczna w badanych wsiach, struktura gwar (cechy fonetyczne, morfologiczne, składniowe) i słownictwo oraz kwestie tożsamości narodowej. Podczas wywiadów poruszane były różne zagadnienia, jak życie przed wojną, czasy powojenne, funkcjonowanie w czasach PRL, kwestie związane z religią, zwyczaje i obrzędy (np. chrzciny, śluby i wesela), praca na ziemi, kultura, kuchnia itd.

W ostatnich latach obszar ten jest intensywnie badany i opisywany przez lingwistów i działaczy społecznych, prezentujących go jako areał funkcjonowania języka podlaskiego [por. np. Maksimjuk 2014; Maksymiuk 2024]. Trwają burzliwe dyskusje nad mową mieszkańców tego regionu, która jest przez część naukowców uważana za przejściową pomiędzy gwarami białoruskimi i ukraińskimi, przez innych za język regionalny, a przez lingwistów ukraińskich za dialekt języka ukraińskiego. Wybór takiego areału podyktowany był chęcią pokazania studentom miejsca nie tylko przejściowego i ciekawego pod względem językowym i kulturowym, ale także regionu, który stał się obiektem dyskusji i możemy mówić o powstawaniu języka regionalnego na naszych oczach.

Podczas praktyk dialektologicznych studenci mieli możliwość zapoznania się także z regionem, kulturą i tradycjami. Odwiedzone zostały m.in. zabytki Bielska Podlaskiego, Hajnówki, dr hab. Irena Matus oprowadziła uczestników ekspedycji po swoim muzeum w Puchłach i przybliżyła historię wsi nadnarwiańskich [por. Matus 2000], dr Grażyna Charytoniuk-Michiej opowiedziała o tradycjach i zwyczajach regionu i o „Krainie otwartych okiennic”. W specyfikę lokalnego języka i sytuację socjolingwistyczną wprowadził z kolei dr hab. Mirosław Jankowiak.

References

- Nina Barszczewska, Jankowiak Mirosław. 2012. *Dialektologia białoruska*. Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy SOW. Instytut Sławistyki PAN.
- Glinka Stanisław, Obrębska-Jabłońska Antonina, Siatkowski Janusz (red.). 2014. *Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny. Tom 1*. Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy SOW. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk [reprint z 1980 r.].
- Jan Maksymjuk. 2014. *Čom ne po-svojomu*, Białostok: Struha Editions.
- Jan Maksymiuk. 2024. *Pisownia i gramatyka języka podlaskiego*. Białystok: Struha Editions.
- Irena Matus. 2000. *Lud nadnarwiański*. Białystok: KKB UwB.